

Polsk Hjelpeark – Nivå III

Avansert grammatikk, kultur og språkbevissthet | LK20

Avansert aspektbruk

Finesser i aspektvalg

- **Med “zawsze”:** Bruk imperfektiv
Zawsze czytałem książki.
- **Med “raz”:** Bruk perfektiv
Raz przeczytałem tę książkę.
- **Flere handlinger etter hverandre:** perfektiv
Wstałem, zjadłem śniadanie i poszedłem.
- **Parallele handlinger:** imperfektiv
Czytałem, gdy on mówił.

Aspekt med modalverb

- **Generell evne:** imperf.
Mogę czytać po polsku.
- **Konkret handling:** perf.
Mogę przeczytać to jutro.

Aspekt i negasjon

- Negasjon + imperf. = generell nektelse
- Negasjon + perf. = sterkt råd
- *Nie czytaj tej książki!* (imperf.)
- *Nie przeczytaj tego!* (perf. – sterkere)

Partisipper og gerundier

Aktive partisipper

Presens aktiv: -ący/-ąca/-ące
czytający student – lesende student

Preteritum aktiv: -wszy/-wszy
Przeczytawszy książkę... (etter å ha lest...)

Passive partisipper

Preteritum passiv: -ny/-ty
przeczytany – lest (ferdig)
napisany – skrevet
zrobiony – gjort

Gerundier (imiesłów przysłówkowy)

Samtidighet: -ąc
Czytając, słuchał muzyki.
(Mens jeg leste, hørte jeg musikk.)

Fortidig: -wszy/-wszy
Przeczytawszy artykuł, zaczął pisać.
(Etter å ha lest artikkelen begynte han å skrive.)

Kondisjonalis (trykkmåte)

Dannelse

Preteritum + -by-

ja	czyta(a)bym
ty	czyta(a)byś
on/ona	czyta(a)by
my	czytalibyśmy
wy	czytalibyście
oni/one	czytaliby

Bruk

- **Høflig forespørsel:**
Chciałbym kawy. (Jeg ville gjerne ha kaffe.)
- **Hypotetisk:**
Gdybym miał czas, przeczytałbym to. (Hvis jeg hadde tid, ville jeg lese det.)
- **Ønske:**
Wolałbym iść. (Jeg ville heller gå.)

Imperativ (bydeform)

Dannelse

Basert på 3. person flertall presens.

	ty	wy
czytać	czytaj	czytajcie
mówić	mów	mówcie
pisać	pisz	piszcie
robić	rób	róbcie

Høflig imperativ

Bruk infinitiv + *proszę*:
Proszę czekać. (Vennligst vent.)
Proszę nie palić. (Vennligst ikke røyk.)

Imperativ med aspekt

- Imperf. = generell oppfordring
- Perf. = konkret, engangs oppfordring
- *Czytaj więcej!* (Les mer! – generelt)
- *Przeczytaj to!* (Les dette! – konkret)

Bevegelsesverb

Polsk skiller mellom bestemt og ubestemt bevegelse:

Gå

- **iść** – gå (bestemt retning)
Idę do sklepu. (Jeg går til butikken.)
- **chodzić** – gå (ubestemt, vanlig)
Często chodzę na spacer. (Jeg går ofte tur.)

Kjøre

- **jechać** – kjøre (bestemt)
- **jeździć** – kjøre (ubestemt/vanlig)

Bære

- **nieść** – bære (bestemt)
- **nosić** – bære (ubestemt)

Avanserte uttrykk

Idiomatiske uttrykk

- *Mieć coś na myśli* – ha noe i tankene
- *Brać udział w czymś* – delta i noe
- *Mieć rację* – ha rett
- *Zwracać uwagę na coś* – legge merke til
- *Składać się z czegoś* – bestå av
- *Być w stanie coś zrobić* – være i stand til

Formelle uttrykk

- *W związku z...* – i forbindelse med...
- *Ze względu na...* – med hensyn til...
- *Zgodnie z...* – i henhold til...
- *W odniesieniu do...* – med henvisning til...
- *Pod warunkiem, że...* – under forutsetning av at...

Argumentasjon

- *Nie ulega wątpliwości, że...* – Det er utvilsomt at...
- *Można by stwierdzić, że...* – Man kan fastslå at...
- *Z drugiej strony...* – På den andre siden...
- *Należy podkreślić, że...* – Det bør understrekes at...
- *Wynika z tego, że...* – Det følger av dette at...

Ordforrådsutvidelse

Prefikser

- **do-** – frem til mål: *dojść, dojechać*
- **od-** – bort fra: *odejść, odjechać*
- **przy-** – hen til: *przyjść, przyjechać*
- **wej-/we-** – inn: *wejść, wjechać*
- **wyj-/wy-** – ut: *wyjść, wyjechać*
- **prze-** – gjennom: *przejechać, przejechać*
- **za-** – bak, begynne: *zajść, zajechać*

Suffikser

- **-nik** – person: *pracownik, użytkownik*
- **-stwo** – abstrakt: *państwo, społeczeństwo*
- **-ość** – egenskap: *mądrość, wolność*
- **-acz/-arz** – yrkesutøver: *pisarz, kucharz*

Kulturkunnskap om Polen

Geografi

- Hovedstad: Warszawa
- Større byer: Kraków, Gdańsk, Wrocław, Poznań, Łódź
- Grenser: Tyskland, Tsjekkia, Slovakia, Ukraina, Hviterussland, Litauen, Russland
- Østersjøkysten i nord
- Tatras-fjellene i sør

Historie (viktige årstall)

- 966: Kristning av Polen
- 1386-1795: Polsk-litauisk union
- 1795-1918: Delt mellom Russland, Preussen, Østerrike
- 1918: Uavhengighet
- 1939-1945: Tysk okkupasjon, Holocaust
- 1945-1989: Kommunistisk styre
- 1980: Solidarność-bevegelsen
- 1989: Demokratisering
- 2004: EU-medlemskap

Kultur og tradisjoner

- **Wigilia** – Julaften (12 retter)
- **Wielkanoc** – Påske
- **Imieniny** – Navnedag (viktig!)
- **Święto Konstytucji 3 Maja** – Grunnlovsdag
- **Święto Niepodległości** – Uavhengighetsdagen (11. nov.)

Mat og drikke

- **Pierogi** – Fylte deigboller
- **Bigos** – Surkålgryte
- **Żurek** – Sur rugmelssuppe
- **Barszcz** – Rødbetosuppe
- **Kotlet schabowy** – Svinekotelett
- **Flaki** – Innmatsuppe
- **Makowiec** – Valmuebrød (jul)

Kjente polakker

- Frédéric Chopin – komponist
- Marie Curie (Skłodowska) – fysiker, nobelprisvinner
- Mikołaj Kopernik – astronom
- Karol Wojtyła (Pave Johannes Paul II)
- Lech Wałęsa – Solidarność-leder, nobelprisvinner
- Wisława Szymborska – dikter, nobelprisvinner
- Andrzej Wajda – filmregissør

Litteratur og kunst

Viktige forfattere

- Adam Mickiewicz – romantisk poet
- Henryk Sienkiewicz – historiske romaner
- Władysław Reymont – nobelprisvinner
- Czesław Miłosz – poet, nobelprisvinner
- Olga Tokarczuk – samtidslitteratur, nobelprisvinner

Film

- Andrzej Wajda – regissør
- Krzysztof Kieślowski – “Dekalogen”, “Tre farger”
- Roman Polański – internasjonalt kjent

Musikk

- Chopin – klassisk komponist
- Penderecki – moderne klassisk
- Behemoth – metal
- Disco polo – populærmusikk

Muntlig eksamen Nivå III

Forberedelse

- Øv på uttale (nasaler, sz/cz)
- Forbered dyptgående tema
- Tren på diskusjon og argumentasjon
- Kænn til polsk kultur og historie

Under eksamen

- Snakk nyansert og variert
- Bruk avanserte strukturer
- Vis kulturkunnskap
- Argumenter godt
- Tør å bruke kondisjonalis

Nyttige fraser

- *Jeśli chodzi o...* – Når det gjelder...
- *Z jednej strony..., z drugiej...* – På den ene siden..., på den andre...
- *Biorąc to pod uwagę...* – Tatt dette i betraktning...
- *Podsumowując...* – Oppsummerende...
- *Chciałbym podkreślić...* – Jeg vil gjerne understreke...

Skrivetips Nivå III

Avansert struktur

- **Tese:** Presenter klart standpunkt
- **Argumenter:** Flere perspektiver
- **Motargumenter:** Vis nyansering
- **Konklusjon:** Avrunding og perspektivering

Språklige virkemidler

- Bruk kondisjonalis for hypotetiske situasjoner
- Varier mellom aktiv og passiv
- Bruk partisipper for konsis uttrykksmåte
- Inkluder idiomatiske uttrykk
- Vis aspektbevissthet

Akademisk stil

- Unngå førstepersonspronomen
- Bruk upersonlige konstruksjoner
- *Należy zauważyć...* (Det bør bemerkes...)
- *Można stwierdzić...* (Man kan fastslå...)
- *Warto podkreślić...* (Det er verdt å understreke...)

Avanserte teksttyper

- **Esej:** Argumenterende, analytisk
- **Recenzja:** Anmeldelse (bok/film)
- **Rozprawka:** Akademisk oppgave
- **Felieton:** Kommentartidsskrift

Polsk samfunn

Politisk system

- Republikk med president og parlament (Sejm og Senat)
- EU-medlem siden 2004
- NATO-medlem siden 1999
- Viktig rolle i Visegrád-gruppen

Religion

- Sterkt katolsk land (ca. 90%)
- Kirken har stor innflytelse
- Pave Johannes Paul II (1978-2005) var polakk
- Częstochowa – viktig pilegrimssted

Økonomi

- Største økonomi i Øst-Europa
- Viktige sektorer: industri, IT, landbruk
- Mange polakker arbeider i utlandet

Sjekkliste Nivå III

- ☐ Avansert aspektbruk
- ☐ Kondisjonalis brukt korrekt
- ☐ Partisipper og gerundier
- ☐ Idiomatiske uttrykk
- ☐ Kulturkunnskap integrert
- ☐ Nyansert argumentasjon

☐ Variert og avansert vokabular

☐ Bevegelsesverb korrekt brukt

www.eksamenssett.no | Polsk Nivå III | LK20